

บทบาทของรัฐสภาไทยในการตรากฎหมาย : ศึกษากระบวนการนิติบัญญัติไทย
ในระหว่าง 14 ตุลาคม 2516 ถึง 19 มีนาคม 2526

นายสมเกียรติ ลี้มเทียมเจริญ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ ภาควิชานิติศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2541

ISBN 974-331-463-6

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE ROLE OF THAI PARLIAMENT IN THE MAKING OF LAW :
A STUDY OF LEGISLATIVE PROCESS FROM OCTOBER 1973,14 TO MARCH 1983,19

Mr. Somkiat Limtiamcharoen

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Requirements

for the Degree of Master of Laws

Department of Law

Graduate School

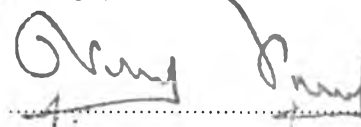
Chulalongkorn University

Academic Year 1998

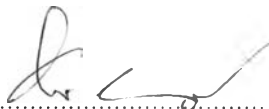
ISBN. 974-331-463-6

หัวข้อวิทยานิพนธ์ บทบาทของรัฐสภาไทยในการตรากฎหมาย : ศึกษากระบวนการ
นิติบัญญัติไทยในระหว่าง 14 ตุลาคม 2516 ถึง 19 มีนาคม 2526
โดย นายสมเกียรติ ลี้มเทียมเจริญ
ภาควิชา นิติศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา ศาสตราจารย์ ดร. บวรศักดิ์ อุวรรณโณ

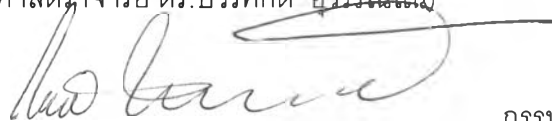
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ นายแพทย์ศุภวัฒน์ ชูติวงศ์)

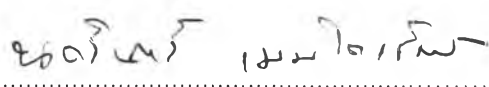
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร. อมร จันทรมบูรณ์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ศาสตราจารย์ ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ)

..... กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร. กระมล ทองธรรมชาติ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. กมลชัย รัตนสกาววงศ์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

สมเกียรติ ลิ้มเทียมเจริญ : บทบาทของรัฐสภาไทยในตรากฎหมาย : ศึกษากระบวนการนิติบัญญัติไทย
ในระหว่าง 14 ตุลาคม 2516 ถึง 19 มีนาคม 2526 (THE ROLE OF THAI PARLIAMENT IN THE
MAKING OF LAW : A STUDY OF LEGISLATIVE PROCESS FROM OCTOBER 1973, 14 TO
MARCH 1983, 19) อ.ที่ปรึกษา : ศ.ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 273 หน้า. ISBN. 974-331-463-6

วิทยานิพนธ์นี้มุ่งศึกษาถึงบทบาทของรัฐสภาไทยในการตรากฎหมาย โดยได้ศึกษาถึงกระบวนการในการ
นำเสนอ การพิจารณา และอนุมัติกฎหมาย ตลอดจนศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการตรากฎหมายที่ออกมา
บังคับใช้ในระหว่าง 14 ตุลาคม 2516 ถึง 19 มีนาคม 2526 โดยเริ่มตั้งแต่เกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 จนถึงวันที่
19 มีนาคม 2526 ซึ่งเป็นวันที่พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ตัดสินใจยุบสภาผู้แทนราษฎร

ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการตรากฎหมายของรัฐสภาไทยในระหว่าง 14 ตุลาคม 2516 ถึง 19 มีนาคม
2526 ขึ้นอยู่กับบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมในขณะนั้น โดยบริบททางการเมืองและสังคมมี
อิทธิพลสูงในช่วงระหว่าง 14 ตุลาคม 2516 ถึง 6 ตุลาคม 2519 และบริบททางการเมืองมีอิทธิพลสูงมากภายหลัง
เหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 จนกระทั่งหลังการเลือกตั้งในปี 2522 จึงมีอิทธิพลลดน้อยลงในขณะที่บริบททางด้าน
เศรษฐกิจเข้ามามีอิทธิพลมากขึ้นหลังจากพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี นอกจากนี้ยังมี
ปัจจัยอีกหลายประการที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตรากฎหมายในช่วงเวลาดังกล่าว โดยกลุ่มข้าราชการ เทคโนแครต
(Technocrat) ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ชำนาญการ มีบทบาทมากต่อสภาที่มาจากการแต่งตั้ง และวุฒิสภา ในขณะที่
พรรคการเมือง สมาชิกสภาและกลุ่มผลประโยชน์ จะมีบทบาทต่อสภาผู้แทนราษฎร สำหรับรัฐต่างประเทศและองค์การ
ระหว่างประเทศเข้ามามีบทบาทในช่วงที่มีการกู้ยืมเงินมาใช้ในการบริหารประเทศ

โครงสร้างอำนาจทางการเมืองและกระบวนการในการตัดสินใจของฝ่ายนิติบัญญัติมีความผันผวนไปตาม
บริบททางการเมือง โดยหลังจากมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในเดือนตุลาคม 2516 กระบวนการตัดสินใจของ
สมาชิกสภามีความเป็นอิสระเพิ่มขึ้น จึงทำให้มีการออกกฎหมายเพื่อการพัฒนาสังคมมากขึ้น แต่ทหารก็ได้ใช้กำลังเข้า
ทำการรัฐประหารยึดอำนาจการปกครอง และกำหนดกลไกในการตรากฎหมายให้ฝ่ายบริหารมีอำนาจครอบงำรัฐสภา
ทำให้ในช่วงภายหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 กฎหมายที่ตราออกมาจึงมีลักษณะที่เป็นการขยายฐานอำนาจของทาง
ราชการ อำนาจความสะดวกในการปฏิบัติราชการและสนองนโยบายของรัฐบาลมากกว่าจะออกมาเพื่อแก้ปัญหาความ
เดือนร้อนของสังคม ซึ่งถึงแม้ว่าฝ่ายทหารจะยินยอมให้มีรัฐธรรมนูญและการเลือกตั้งในเวลาต่อมา แต่ก็ยังคงอำนาจ
ของตนเองไว้ในบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2521 โดยใช้วุฒิสภาคานอำนาจของสภาผู้แทนราษฎร ในการออก
กฎหมาย ทั้งนี้เพื่อให้กฎหมายที่ตราออกมามีเนื้อหาและวัตถุประสงค์เป็นไปตามที่ฝ่ายบริหารต้องการ

การศึกษานี้ทำให้ทราบถึงพฤติกรรมและบทบาทของรัฐสภาในการออกกฎหมายในอดีตซึ่งสามารถนำข้อ
บกพร่องมาแก้ไขและปรับปรุงใช้กับรัฐสภาในปัจจุบัน เพื่อให้เป็นสภาที่เป็นตัวแทนของประชาชนอย่างแท้จริง

ภาควิชา.....นิติศาสตร์.....
สาขาวิชา.....นิติศาสตร์.....
ปีการศึกษา.....2541.....

ลายมือชื่อนิติสิต.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

: MAJOR LAW

KEY WORD: THAI PARLIAMENT / LEGISLATIVE PROCESS / 1973-1983

SOMKIAT LIMTIAMCHAROEN : THE ROLE OF THAI PARLIAMENT IN THE MAKING OF LAW :
A STUDY OF LEGISLATIVE PROCESS FROM OCTOBER 14, 1973, TO MARCH 19, 1983.
ADVISOR PROFESSOR BORWORN SAK UWANNO, Ph.D. 273 pp. ISBN. 974-331-463-6

This thesis puts a focus on the role of Thai Parliament in Legislative process. A study has been completed. From the process of introduction, consideration and all other factor which have influence on law legislation during October 14, 1973 to March 19, 1983 commencing from tragic October 14, 1973 until March 19, 1983 when General Prem Tinasulanont decided to dissolve the House of Representative.

It is found out that law legislative during such period depends on political, economic and social setting of that time. Social and political settings have high influence during October 14, 1973 until October 6, 1976 whereas Political setting gets higher influence after the event of October 6, 1976 and declines after the election in 1979. Economic influence increases after General Prem Tinasulanont take office. A part from this, there are many other factors influencing the legislation during this period. Government officials, technocrats, specialists and experts have more roles in the Senate. While political parties, members of Parliament and those who gain benefits have influence on House of Representatives. Foreign Countries and International Organizations take a part when loan is done.

The structure of political power and legislative decision fluctuate according to the political setting. After political change in October 1973 decision of members of Parliament becomes more independent. This leads to more social development law. However, Militaries attack administration by coup d'etat and back up administration to overpower the Parliament. This leads to more law providing administration with more power over the Parliament. As a result, after October 6, 1976 this can be seen that law issued to provide Convenience in governmental process and its strategy rather than to solve problems of the society. Although Militaries encourage the Constitutional legislation and the election of members of House of Representative, they still hold their power in the provisional part of the 1978 Constitution. Having members of senate balance power of members of the House of Representative in legislation.

This study gives a broad scope of Parliament's behavior and its role in legislation in the past. Understanding its defaults will bring about proper alteration in Parliament and make it real Representative of people.

ภาควิชา.....นิติศาสตร์.....

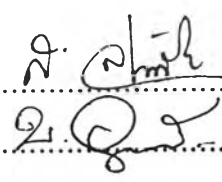
สาขาวิชา.....นิติศาสตร์.....

ปีการศึกษา.....2541.....

ลายมือชื่อนิติศ.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ก็ด้วยความอนุเคราะห์อย่างยิ่งของศาสตราจารย์ ดร.บวรศักดิ์ อูวรรณโณ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ซึ่งถึงแม้ท่านจะมีภารกิจมากมาย แต่ท่านก็ได้สละเวลาให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นต่าง ๆ ในการเขียนวิทยานิพนธ์ จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอขอบคุณศาสตราจารย์ ดร. อมร จันทรมบูรณ ประธานกรรมการศาสตราจารย์ ดร.กระมล ทองธรรมชาติ รองศาสตราจารย์ ดร.กมลชัย รัตนสภาวะวงศ์ และรองศาสตราจารย์ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ซึ่งทุกท่านได้กรุณาสละเวลามาทำการสอบวิทยานิพนธ์ รวมทั้งได้กรุณาตรวจทานให้คำแนะนำ และชี้แนะ ตลอดจนให้ข้อคิด ทำให้ผู้เขียนได้นำมาปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์ ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอบคุณนายประมวล รุจนเสรี อธิบดีกรมการปกครอง นายศุภกิจ บุญญฤทธิพงษ์ ผู้ตรวจราชการกรมการปกครอง นายอมร เวชการวิทย์ ผู้อำนวยการกองการเจ้าหน้าที่ และผู้บังคับบัญชาทุกระดับชั้นที่สนับสนุนและอนุญาตให้ผู้เขียนลาศึกษา

ขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์อมราวดี อังค์สุวรรณ ผู้ให้ความอนุเคราะห์ให้ผู้เขียนในทุก ๆ ด้าน ขอขอบคุณ ดร.เกียงไกร เจริญธนาวัฒน์ ที่กรุณาตรวจทานบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอขอบคุณคุณนริศ มีสมบูรณ ผู้ร่วมชุดวิทยานิพนธ์ที่ได้พึ่งพากันในด้านข้อมูลและความคิดเห็นต่าง ๆ และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุดคณะนิติศาสตร์ทุกคน

นอกจากนี้ผู้เขียนขอขอบคุณ คุณสมชาย ลิ่มเทียมเจริญ วิศวกรโยธา 7 ศูนย์สร้างทางกาญจนบุรี ที่สนับสนุนค่าใช้จ่ายในการจัดทำวิทยานิพนธ์ และ คุณสมนึก ลิ่มเทียมเจริญ ผู้พิพากษาประจำกระทรวง ผู้ค้าประกันในการลาศึกษาต่อ ตลอดจนขอขอบคุณพี่น้องทุก ๆ คน ที่คอยสนับสนุนให้ผู้เขียนเป็นมหาบัณฑิตด้วยความภาคภูมิใจร่วมกัน

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะสำเร็จลงไม่ได้ถ้าขาดคุณสุนันท์ ลิ่มเทียมเจริญ ภรรยาของผู้เขียนที่เป็นทั้งคู่คิด ผู้ให้กำลังใจ และผู้จัดพิมพ์วิทยานิพนธ์ ตลอดจนเป็นคุณแม่ของน้องเน็ด น้องไนซ์ และน้องนุก ลูก ๆ ของผู้เขียนซึ่งเป็นยาใจที่ทำให้ผู้เขียนมุ่งมั่นในการศึกษาครั้งนี้

ทำนี้ผู้เขียนขอรำลึกถึงพระคุณของคุณพ่อเฮียงซิว แซ่ลิ่ม และคุณแม่เที่ยง ลิ่มเทียมเจริญ ผู้ให้กำเนิด และคอยส่งเสริมให้ผู้เขียนได้ศึกษาเล่าเรียนจนสำเร็จการศึกษา

สมเกียรติ ลิ่มเทียมเจริญ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
- ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
- วัตถุประสงค์ของการศึกษา	4
- ขอบเขตของการศึกษา	5
- สมมุติฐานของการศึกษา	6
- ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา	6
บทที่ 2 สภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในระหว่าง พ.ศ.2516-2526	7
2.1 สภาพทางการเมือง	7
2.1.1 สภาพทางการเมืองก่อนเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516	7
2.1.1.1 สภาพทางการเมืองก่อนเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516	7
2.1.1.2 เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516	8
2.1.2 สภาพทางการเมืองก่อนการประกาศใช้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2517	10
2.1.3 สภาพทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ภายใต้รัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2517	12
2.1.4 สภาพทางการเมืองแบบเผด็จการ	25
2.1.4.1 สภาพทางการเมืองภายหลังคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ยึดอำนาจ และสภาพทางการเมืองภายใต้รัฐบาล นายธานินทร์ กรัยวิเชียร	25
2.1.4.2 สภาพทางการเมืองภายใต้รัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมนันทน์ สมัยแรก	30

	หน้า
2.1.5 สภาพทางการเมืองแบบประชาธิปไตยครั้งไปตามบทเฉพาะกาล ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2521	32
2.1.5.1 สภาพทางการเมืองภายใต้รัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมนันท์ สมัยที่ 2	32
2.1.5.2 สภาพทางการเมืองภายใต้รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์	34
2.2 สภาพทางเศรษฐกิจ	37
2.2.1 สภาพทางเศรษฐกิจก่อน 14 ตุลาคม 2516	37
2.2.2 สภาพทางเศรษฐกิจภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516	38
2.3 สภาพสังคมไทย	44
บทที่ 3 รูปแบบ โครงสร้าง ที่มา และกระบวนการตรากฎหมายของรัฐสภาไทย ในระหว่าง พ.ศ.2516-2526	50
3.1 รูปแบบ โครงสร้าง และที่มาของรัฐสภา	50
3.1.1 ระบบรัฐสภาไทยภายใต้ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ.2515	51
3.1.2 ระบบรัฐสภาไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2517	55
3.1.3 ระบบรัฐสภาไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2519	60
3.1.4 ระบบรัฐสภาไทยภายใต้ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ.2520	62
3.1.5 ระบบรัฐสภาไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2521	64
3.2 กระบวนการเสนอและพิจารณาอนุมัติร่างกฎหมายของรัฐสภา.....	73
3.2.1 กระบวนการเสนอและพิจารณาอนุมัติร่างกฎหมาย ของรัฐสภาที่มาจากการแต่งตั้ง	73
3.2.1.1 สภานิติบัญญัติแห่งชาติตามธรรมนูญการปกครอง ราชอาณาจักร พ.ศ. 2515	73
3.2.1.1.1 บทบาทของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ชุดที่ 1	75
3.2.1.1.2 บทบาทของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ชุดที่ 2	76
3.2.1.2 สภาพปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน	77
3.2.1.2.1 สภาพที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี (ทำหน้าที่สภาพปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน)	77
3.2.1.2.2 สภาพปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน	78
3.2.1.3 สภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ.2520	81

	หน้า
3.2.2 กระบวนการเสนอและพิจารณาอนุมัติร่างกฎหมายของรัฐสภาที่มีทั้งสภาที่มาจาก การเลือกตั้ง และสภาที่มาจาก การแต่งตั้ง	83
3.2.2.1 รัฐสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517....	83
3.2.2.1.1 บทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	86
3.2.2.1.2 บทบาทของวุฒิสภา	88
3.2.2.2 รัฐสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2521....	90
3.2.2.2.1 บทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	92
3.2.2.2.2 บทบาทของวุฒิสภา	94
3.2.2.2.3 บทบาทของรัฐสภา	96
3.2.3 กระบวนการพิจารณากฎหมายในชั้นกรรมาธิการ.....	99
บทที่ 4 ลักษณะและเนื้อหาของกฎหมายที่ตราโดยรัฐสภาไทยในระหว่าง พ.ศ.2516-2526	106
4.1 จำนวนและประเภทของกฎหมาย	106
4.2 ลักษณะและเนื้อหาของกฎหมาย	108
4.2.1 กฎหมายเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ และการบริหารราชการแผ่นดิน	108
4.2.2 กฎหมายเกี่ยวกับการคลังและภาษีอากร	113
4.2.3 กฎหมายเกี่ยวกับการพัฒนาและโครงสร้างพื้นฐาน	115
4.2.4 กฎหมายเกี่ยวกับทหาร ความมั่นคง และความสงบเรียบร้อย	117
4.2.5 กฎหมายเกี่ยวกับการศึกษา	120
4.2.6 กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชน และการยุติธรรม	122
4.2.7 กฎหมายเกี่ยวกับการเกษตรกรรม และการประกอบอาชีพ ของประชาชน	125
4.2.8 กฎหมายเกี่ยวกับการพาณิชย์กรรมและอุตสาหกรรม	129
4.2.9 กฎหมายเกี่ยวกับการสาธารณสุข.....	133
4.2.10 กฎหมายเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	135
4.2.11 กฎหมายเทคนิค และกฎหมายอื่น ๆ	137

	หน้า
4.3 กรณีศึกษากระบวนการและเนื้อหาในการตรากฎหมาย	139
4.3.1 กรณีศึกษากฎหมายที่พิจารณาในสภาที่มาจากการแต่งตั้ง	140
1. พระราชบัญญัติควบคุมการเช่านา พ.ศ.2517	140
2. พระราชบัญญัติผู้อำนวยการรักษาความสงบเรียบร้อย ภายในประเทศ พ.ศ. 2519	145
3. พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ.2520.....	146
4. พระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522.....	151
4.3.2 กรณีศึกษากฎหมายที่พิจารณาในสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา และรัฐสภา.....	154
1. ร่างพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่น (ฉบับที่) พ.ศ.	154
2. พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 8) พ.ศ.2519	159
3. พระราชบัญญัติพรกการเมือง พ.ศ. 2524	164
 บทที่ 5 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเนื้อหาและกระบวนการในการตรากฎหมาย	
ของรัฐธรรมนูญไทย ในระหว่าง พ.ศ.2516-2526	171
5.1 สภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม	172
5.1.1 สภาพทางการเมือง	172
5.1.2 สภาพทางเศรษฐกิจ	174
5.1.3 สภาพทางสังคม	175
5.2 โครงสร้างของสภาและบทบาทของสมาชิกสภา.....	177
5.2.1 โครงสร้างของสภา	177
5.2.2 บทบาทของสมาชิกสภา	184
5.3 พรกการเมือง	187
5.4 ข้าราชการ	190
5.5 กลุ่มผลประโยชน์	197
5.6 เทคโนโลยี ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ชำนาญการ	201
5.7 รัฐต่างประเทศ และองค์กระระหว่างประเทศ	203

	หน้า
บทที่ 6 บทสรุป.....	207
รายการอ้างอิง	216
ภาคผนวก	225
ภาคผนวก ก.	226
ภาคผนวก ข.	236
ประวัติผู้เขียน	273